

Ngô Thế Vinh - Viễn cảnh 2022: Tung hoành với sông Cờ Đỏ, Trung Quốc đang vắt kiệt nguồn nước của Châu Á

Đàng sau Sông Cờ Đỏ, dự án chuyển nước lớn nhất lịch sử Trung Quốc

Lược dịch: Vietecology.org

Sông Cờ Đỏ là một dự án mở rộng mạng lưới nguồn nước sinh hoạt của Trung Quốc.

Tác giả Genevieve Donnellon-May và Mark Wang

Nguồn: <https://thediplomat.com/search/?gcse=Mark%20Wang%20>

11/02/2022

Hình 1: Quốc gia Tây Tạng, nơi phát xuất những con sông lớn của Châu Á: (1) Dương Tử, (2) Hoàng Hà, (3) Indus, (4) Sutlej, (5) Yarlung Tsangpo – Brahmaputra, (6) Irrawaddy, (7) Salween, (8) Mekong.

[Nguồn: Bản đồ cập nhật của Michael Buckley, Meltdown in Tibet, Palgrave MacMillan 2014] [3]

Dẫn Nhập: Các dân tộc sống trên lục địa Châu Á ở hạ lưu các dòng sông từ Tây Tạng và Trung Quốc chảy xuống, trên 1,6 tỉ người này đã phải gánh chịu hết cả thiệt hại kinh tế nông nghiệp, ngư nghiệp và môi trường các hạ vực đã bị thoái hóa dần dần suốt nhiều thập niên qua trong khi Trung Quốc hưởng hết ích lợi nhờ thủy điện vì trên thượng nguồn họ xây hàng trăm con đập, tàng trữ hàng trăm tỉ mét khối nước, giam hãm 90% phù sa và thay đổi toàn diện dòng chảy môi sinh trên toàn lưu vực.

Nhưng tham vọng Trung Quốc chưa dừng lại, Trung Quốc đã bắt đầu xây một đại công trình mang tên Sông Cờ Đỏ, dài trên 6.180 km để hàng năm chuyển dòng lấy 60 tỉ mét khối nước ngay từ nguồn không cho xuống hạ lưu sông Mekong, Salween và Brahmaputra. Sông Cờ Đỏ của Trung Quốc là một mối đe dọa tiềm tàng to lớn, với khả năng gây ra tội ác cho nhân loại – imminent threat to humanity. Trung Quốc tránh không ký bất cứ một hiệp ước hợp tác sông ngòi quốc tế nào, để họ đơn phương thực hiện những tham vọng của mình. Không một siêu cường nào trên thế giới ngạo mạn khai thác dòng nước bất chấp cuộc sống của bao nhiêu triệu cư dân hạ lưu như thế. Việt Ecology Foundation

Bắc Kinh có khả năng dùng “vũ khí nước” như một đòn ngoại giao bắt 25% dân số thế giới làm con tin / holding hostage. Khác với những hồ chứa đập thủy điện, vừa giữ nước vừa xả nước, Sông Cờ Đỏ là một chiến lược đổi dòng lấy nước – có nghĩa là 100% lượng nước này sẽ bị mất đi – không bao giờ được đền bù, đối với các quốc gia hạ nguồn. [1]

CƠ THỂ HỌC CÁC CON SÔNG LỚN CHÂU Á

Các con sông lớn như mạch sống của toàn Châu Á đều bắt nguồn từ Cao nguyên Tây Tạng, còn được mệnh danh là Cực Thứ Ba của Trái Đất.

_ Đông Tây Tạng: phía đông là khởi nguồn của hai con sông lớn hoàn toàn nằm trong lãnh thổ Trung Quốc: (1) sông Dương Tử 6.500 km dài nhất Châu Á chảy về hướng đông theo suốt chiều ngang lãnh thổ Trung Hoa tới Thượng Hải – Shanghai, (2) sông Hoàng Hà thì chảy về hướng bắc rồi chuyển sang hướng đông tới Thiên Tân – Tianjin, và cả hai cùng đổ ra biển Trung Hoa.

_ Tây Tây Tạng: phía tây bắc, là (3) sông Indus và (4) sông Sutlej chảy về hướng tây nam và giao thoa với ba con sông khác để hình thành vùng châu thổ Punjab giữa hai nước Ấn và Hồi. Phía tây nam là (5) sông Yarlung Tsangpo là “con sông cao nhất thế giới”, với các ghềnh thác xuyên dãy Hy Mã Lạp Sơn, rồi chảy qua Ấn độ, Bhutan và Bangladesh, con sông đổi tên là sông Brahmaputra trước khi đổ vào Vịnh Bengal, Ấn Độ Dương.

_ Nam Tây Tạng: phía nam là ba con sông (6) sông Irrawaddy và (7) sông Salween chảy xuống Miến Điện theo hướng bắc nam trước khi đổ vào Biển Andaman. Riêng con (8) sông Mekong chảy qua nhiều quốc gia với nhiều tên khác nhau, từ Tây Tạng: có tên Dza-Chu có nghĩa “nguồn nước của đá”, tiếp tục chảy về hướng nam băng qua những hẻm núi sâu của tỉnh Vân Nam với tên Trung Hoa là Lan Thương Giang / Lancang Jiang “con sông xanh cuộn sóng”, qua đến biên giới Lào Thái mang một tên khác Mae Nam Khong “con sông mẹ”, xuống Cam Bốt lại mang một tên khác nữa Tonle Thom “con sông lớn”, cuối cùng chảy qua Việt Nam mang tên Cửu Long với hai nhánh chính là sông Tiền và sông Hậu đổ ra Biển Đông trước kia bằng chín cửa sông, nhưng nay chỉ còn bảy. [Hình 1]

TÂY TẠNG KHÔ HẠN CHÂU Á CHẾT

Và cũng dễ hiểu tại sao, bằng mọi giá Trung Quốc phải chiếm cho bằng được Tây Tạng – vùng cao nguyên chiến lược vô cùng quan trọng, giàu có về nguồn nước, phong phú về tài nguyên thiên nhiên – đó cũng là “định mệnh sinh học – biological destiny” của Tây Tạng, một quốc gia nhỏ bé với chưa tới 1,5 triệu dân bản địa (thống kê 1965, dân số gốc Tây Tạng 1,321,500; Leo A. Orleans, The China Quarterly Jul-Sep, 1966) và đang bị Hán hoá, người Tây Tạng nay đã trở thành thiểu số ngay trên đất nước mình.

Phải chứng kiến tốc độ tàn phá sinh cảnh Tây Tạng, ngay nơi đầu nguồn, các con sông lớn Châu Á đang bị Trung Quốc khai thác một cách triệt để với những đập thủy điện, cùng với nạn phá rừng tự sát / suicidal deforestation, tới các kế hoạch khai thác hầm mỏ đại quy mô, gây ô nhiễm nguồn nước. Hiện tượng biến đổi khí hậu với khí thải từ các nhà máy đốt nhiên liệu hoá thạch đang gây hiệu ứng nhà kính khiến khối băng tuyết tương như vô tận nơi cực thứ ba trái đất đang nhanh chóng bị đẩy lùi và tan rã.

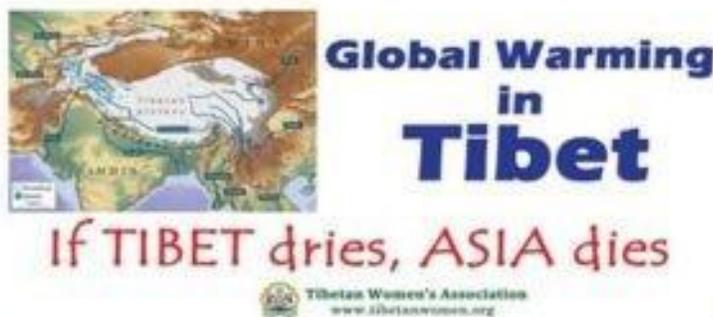
Cũng dễ thấy rằng, những con sông Châu Á từng nguyên sinh trong thế kỷ trước thì nay đã biến dạng suy thoái và không còn như xưa nữa.

Cảnh tượng ấy khiến Đức Dalai Lama đang lưu vong phải thốt lên lời kêu cứu và ông đã chọn ưu tiên bảo vệ môi sinh thay vì những vấn đề chính trị nóng bỏng. Trong một lần gặp gỡ với Đại sứ Hoa Kỳ Timothy Roemer ở New Delhi, thủ đô Ấn Độ vào tháng 8/2009, Đức Dalai Lama nói rằng:

“Lịch trình chính trị có thể hoãn lại 5 -10 năm nhưng cộng đồng quốc tế cần tập trung quan tâm tới biến đổi khí hậu trên Cao nguyên Tây Tạng: khối băng tuyết đang tan rã, nạn phá rừng, và ô nhiễm nguồn nước do những dự án khai thác hầm mỏ, là những vấn đề cấp thiết, không thể chờ đợi.” [nguồn: Wikileaks Cables, the Guardian 10 Aug. 2009]

Bắc Kinh xác nhận là sẽ xây thêm các con đập thủy điện lớn trên thượng nguồn sông Yarlung Tsangpo – Brahmaputra, trước khi con sông xuyên quốc gia ấy chảy sang Ấn Độ, Bhutan và Bangladesh. Brahmaputra là dòng sông huyết mạch của ba quốc gia này.

Khi các công trình hoàn tất, tổng công suất / total capacity của những con đập thủy điện trên Cao nguyên Tây Tạng sẽ “nhiều lần lớn hơn” công suất con đập Tam Hiệp (Three Gorges Dam): 22.500 megawatts, lớn nhất thế giới trên sông Dương Tử.

Hình 2: Bích chương của Hội Phụ nữ Tây Tạng: Hâm Nóng Toàn Cầu trên Cao nguyên Tây Tạng; Nếu Tây Tạng khô hạn, Châu Á chết. [3]

Cho dù đang có những mối lo âu về sự tồn vong của quê hương Tây Tạng nhưng Đức Dalai Lama rất quan tâm tới những vấn đề chung của nhân loại. Ông nói tới vấn đề môi sinh rất sớm với tầm nhìn xa và trong mối tương quan toàn cầu và “phải làm sao giữ xanh hành tinh” này, qua thông điệp nhân Ngày Môi Sinh Thế Giới / World Environment Day [ngày 05.06.1986]:

“Hòa bình và sự sống trên trái đất đang bị đe dọa bởi những hoạt động của con người thiếu quan tâm tới những giá trị nhân bản. Hủy hoại thiên nhiên và các nguồn tài

nguyên thiên nhiên là do hậu quả của lòng tham lam và thiếu tôn kính đối với sự sống trên hành tinh này... Chúng ta dễ dàng tha thứ cho những gì đã xảy ra trong quá khứ do bởi u minh. Nhưng ngày nay do hiểu biết hơn, chúng ta phải duyệt xét lại với tiêu chuẩn đạo đức là phần gia tài nào mà chúng ta thừa hưởng, phần nào chúng ta có trách nhiệm sẽ truyền lại cho thế hệ mai sau.” [3]

SÔNG CỜ ĐỎ / HỒNG KỲ HÀ 红旗河 MỘT KHỦNG LONG CỦA BẮC KINH

Từ mấy thập niên qua, ai cũng đã biết Trung Quốc đã và đang xây thêm hàng trăm đập thủy điện trên khắp các dòng sông với những hồ chứa nước khổng lồ, ngăn chặn phù sa làm đảo lộn toàn hệ sinh thái, tác động đến sinh kế của bao nhiêu triệu cư dân dưới nguồn.

Nay tiến thêm một bước đột phá nữa, Trung Quốc đang có thêm một kế hoạch vĩ mô / mega project, vô cùng táo bạo – khai mở một con sông nhân tạo: Sông Cờ Đỏ / Red Flag River, lớn nhất thế giới xuyên lưu vực, kết nối với mạng lưới sông thiên nhiên của Châu Á, nhằm chuyển nước về hướng Bắc củng cố nền an ninh nguồn nước – cũng là nguồn an ninh lương thực của Trung Quốc. Với dự án Sông Cờ Đỏ dài 6.180 km này, Trung Quốc hàng năm sẽ giành thêm được 60 tỉ mét khối nước – có nghĩa là các quốc gia khác sẽ mất đi lượng nước sinh hoạt thiết yếu này.

Không tham khảo với các quốc gia láng giềng, có thể nói Trung Quốc với hơn 1.4 tỉ dân đã đơn phương khai mào một trận chiến môi sinh không tiếng súng và sẽ gieo họa cho 1,6 tỉ người thuộc các dân tộc lân bang chung sống với họ trên lục địa Châu Á.

Sông Cờ Đỏ có tham vọng chuyển 60 tỉ mét khối nước hàng năm tương đương với 21% lượng nước đầu nguồn hàng năm tại ba con sông xuyên quốc gia / transnational rivers: Mekong, Salween và Brahmaputra. Lượng nước quý giá này chính là nguồn sống, sinh

kế của các dân tộc Nam Á, và Đông Nam Á vẫn phải dựa vào số nước ấy sẽ được chuyển tới vùng Tân Cương – Xinjiang phía bắc và tây bắc Trung Quốc.

Dự án Sông Cờ Đỏ xuyên lưu vực này sẽ gây chấn động dư luận nơi các quốc gia lân bang – đặc biệt là Ấn Độ, quốc gia có dân số đông thứ hai chỉ sau Trung Quốc.

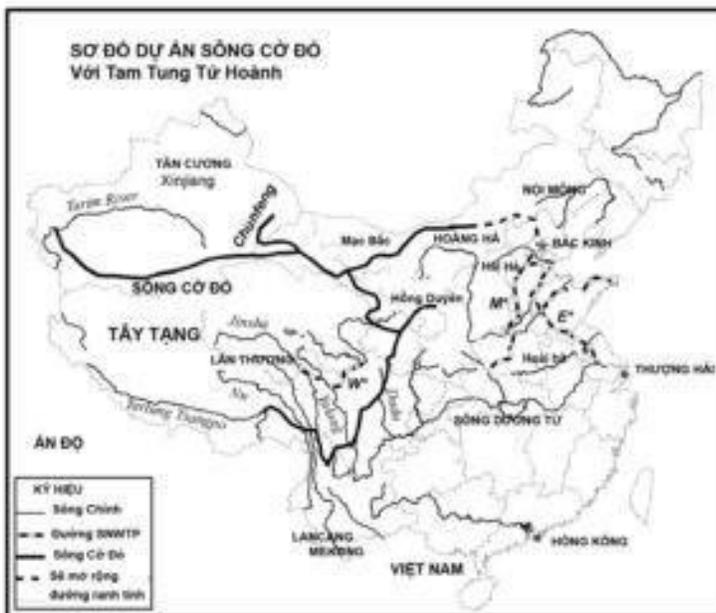
Những nước dưới hạ nguồn sẽ phải rất quan tâm trước một viễn tượng có thể khó lường. Do Tây Tạng có nước chảy xuống là nhờ mưa và tuyết tan khi trời ấm, mức nước và lưu lượng sẽ cao nhất từ tháng hai cho đến tháng bảy, cho 70% tổng số nước cả năm, khi đó là thời gian tối ưu cho con Sông Cờ Đỏ dựa vào thế năng và động năng cao để chuyển dòng và chiếm đoạt nhiều nước nhất. Các nước hạ lưu cùng lúc đó lại đang vào mùa khô, vì thế sau khi Sông Cờ Đỏ hoạt động, hạn hán giáng xuống hạ lưu chắc chắn sẽ khắc nghiệt hơn nữa. Lúc đó họ chỉ còn biết dựa vào lòng tử tế của Trung Quốc, điều mà người Tây Tạng, Ngô Duy Nhĩ, Việt Nam đã từng được nếm trải.

Vì thế Sông Cờ Đỏ của Trung Quốc đã tiềm tàng một mối đe dọa to lớn, gần như tội ác cho nhân loại – imminent threat to humanity. Trung Quốc đã tránh không ký bất cứ một hiệp ước hợp tác sông ngòi quốc tế nào, để họ không bị ràng buộc có thể đơn phương thực hiện những tham vọng của mình. Không một siêu cường nào trên thế giới ngạo mạn khai thác dòng nước bất chấp cuộc sống của bao nhiêu triệu cư dân hạ lưu như thế.

Riêng Việt Nam thì sao? Vẫn là sự im ắng “truyền thống” cho dù Sông Cờ Đỏ sẽ lấy nước sông Mekong từ ngay nơi đầu nguồn.

Trung Quốc “vĩ đại” theo nhiều ý nghĩa, thể hiện cho tinh thần Đại Hán ấy trong quá khứ đã có Vạn Lý Trường Thành, là một trong bảy kỳ quan của thế giới. Nay với tiến bộ khoa học kỹ thuật, Trung Quốc còn thực hiện thêm những công trình mới có tầm vóc

thế giới: đập thủy điện Tam Hiệp trên sông Dương Tử lớn nhất thế giới, và nay Sông Cờ Đỏ sẽ là con sông nhân tạo chuyển dòng lấy nước cũng lớn nhất thế giới với chi phí tốn kém nhất thế giới. Đây là một đại công trình làm thay đổi cả diện mạo của lục địa Châu Á. Với sẵn nguồn nhân lực, với quyết tâm và có khả năng kỹ thuật cao, Bắc Kinh có thể dư sức thực hiện Dự án Sông Cờ Đỏ này. Nhưng với cái giá nào phải trả của các quốc gia lân bang thì không được Bắc Kinh quan tâm tới.

Hình 3a: Sông Cờ Đỏ với Dự án chuyển nước vĩ mô “tam tung, tứ hoành / ba dọc, bốn ngang”; (a) đường đen mỏng: các dòng sông lớn; (b) đường đen đậm: Sông Cờ Đỏ và hai nhánh chính nối với các con sông thiên nhiên trong dự án chuyển nước nối lưu vực nam-bắc của Trung Quốc; (c) đường đen đậm đứt quãng gần: đường dẫn nước nam-bắc trong Dự án Chuyển Nước Nam-Bắc / SNWTP / South-North Water Transfer Project; (d) đường đen đậm đứt quãng xa: trong kế hoạch thực hiện.

Nguồn: Bản đồ của Genevieve Donnellon-May và Mark Wang trên The Diplomat Oct. 7, 2021, với thêm ghi chú tiếng Việt của người viết.

XIN BẮM "READ MORE" ĐỂ ĐỌC TIẾP

Hình 3b: GS Vương Hạo (Wang Hao), Chủ tịch Nhóm Chuyên gia trong cuộc Hội thoại về “Sông Cờ Đỏ” – một dự án vĩ đại của Trung Quốc – đã ngạo mạn phát biểu: “Ít nhất trên quy mô ngàn năm / thiên niên kỷ, Dự án Sông Cờ Đỏ sẽ đem lại những lợi ích vượt xa hơn là những tác hại”.

LỊCH SỬ SÔNG CỜ ĐỎ VỚI “TAM TUNG TỬ HOÀNH”

Dự án này được soạn thảo bởi “nhóm nghiên cứu S4679” của Đại học Thanh Hoa / Tsinghua ở Bắc Kinh – được so sánh như một Harvard của Đông phương; do giáo sư

Vương Hạo / Wang Hao là kỹ sư trưởng của Viện Nghiên Cứu Tài nguyên Nước và Thủy điện của Trung Quốc.

Sông Cờ Đò là một hệ thống thủy lợi với dòng chảy trọng lực / gravity flow water diversion system, lấy nước từ các con sông trên cao nguyên Tây Tạng [được mệnh danh là “nóc của thế giới” với độ cao trung bình 4.500 m trên mặt biển], dẫn vào một đường kênh chính / main channel đưa nước tới vùng Tân Cương / Xinjiang khô cằn – có khả năng “biến Tân Cương thành một California Made in China xanh tươi trù phú”, đồng thời cũng dùng con sông nhánh Chunfeng dẫn một lượng nước khổng lồ vào lưu vực Turpan tới vùng bắc Tân Cương. [Hình 3a,b]

Công trình thủy lợi Sông Cờ Đò còn đem nước tới Tân Cương và các tỉnh phía tây bắc như Cam Túc / Gansu, Ninh Hạ / Ningxia. Các tỉnh này nếu có nguồn nước sẽ trở thành một vùng sản xuất nông nghiệp lớn nhất nước. Ước tính là lượng nước cung cấp cho các tỉnh tây bắc sẽ nhiều hơn lưu lượng nước hàng năm của con sông Hoàng Hà / Yellow River đổ ra biển. Dự án này sẽ tạo thêm được 13,3 triệu hectares diện tích canh tác ở Tân Cương và thêm 130.000 km² các ốc đảo / oasis xanh tươi ở vùng tây bắc Trung Quốc.

Ngoài những lợi ích về canh nông kể trên, Sông Cờ Đò còn bảo đảm an toàn nguồn nước cho Trung Quốc. Với Kế hoạch Dự án Chuyển Nước Nam-Bắc / SNWTP / South-North Water Transfer Project, Trung Quốc tạo được một mạng lưới nước / water grid system có tên là “tam tung tứ hoành / 三纵四横 / ba dọc bốn ngang”:

_ Tam tung / sanzong / ba dọc: là 3 tuyến dẫn nước từ nam lên bắc; 2 tuyến trung và đông đã hoàn thành, tuyến tây đang triển khai. Khi tuyến phía tây này hoàn tất, sẽ có 17 tỉ mét khối nước được chuyển từ thượng nguồn sông Dương Tử sang sông Hoàng Hà

ngay từ trên cao nguyên Tây Tạng, có khả năng phục sinh con sông Hoàng (Hà) đang bị cạn kiệt.

_ Tứ hoành / siheng / bốn ngang: là 4 dòng sông chảy từ tây sang đông là: Hoàng Hà (Yellow river), Hoài Hà (Huai river), Dương Tử (Yangtze river) và Hải Hà (Haihe river)

Hệ thống “Tam Tung Tứ Hoành” này sẽ bảo đảm cung cấp nguồn nước cho thủ đô Bắc Kinh và các thị trấn lớn vùng bình nguyên phía bắc Trung Quốc.

Ngoài ra, Sông Cờ Đỏ còn có thêm hai kênh sông Hồng Duyên / Hongyan Hà dẫn nước đến Diên An / Yan’an phía bắc tỉnh Thiểm Tây / Shaanxi, và sông Mạc Bắc / Mobei dẫn nước vào Nội Mông và cả Bắc Kinh. Cũng qua kênh sông Mạc Bắc, Sông Cờ Đỏ cung cấp nguồn nước cho vùng đồng bằng phía bắc Trung Quốc, và qua nhánh sông Hồng Duyên cung cấp nước cho lưu vực Tứ Xuyên / Sichuan Basin. [Hình 3a,b]

Đây là một bức tranh quy hoạch thủy lợi cực lớn – không chỉ tạo ra một hệ thống cấp nước mới cho vùng tây bắc Trung Quốc mà còn kết nối với hệ thống mạng lưới nước quốc gia để có “bảo đảm kép” về mặt chiến lược cung cấp nguồn nước cho Bắc Kinh và vùng bắc Trung Quốc. [1]

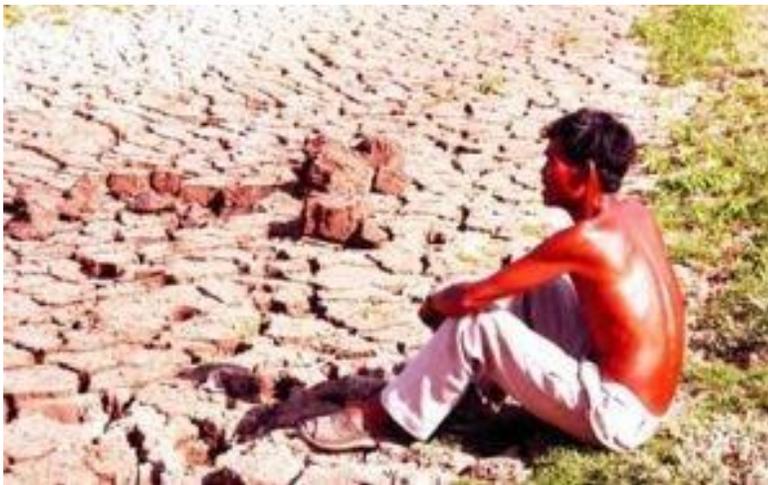
VẤN BIỆN HỘ CHO TRUNG QUỐC

Rồi ra, chúng ta sẽ không ngạc nhiên nếu vẫn có một số vị tiến sĩ hay trí thức khoa bảng trong và cả ngoài nước – sẽ hành xử như những luật sư tự nguyện bào chữa cho Bắc Kinh rằng: Đừng đổ lỗi cho Trung Quốc. Họ vẫn chỉ biết dựa vào một con số đơn giản, cho rằng chỉ có 16% số lưu lượng sông Mekong đổ xuống từ Trung Quốc. Và nay, Sông Cờ Đỏ có lấy thêm đi mấy phần trăm % của con số 16% ấy thì nạn hạn hán nếu có xảy ra cũng không phải lỗi Trung Quốc.

Thực tế vào mùa khô khi nước khan hiếm nhất, lượng nước từ Trung Quốc xuống Mekong lên tới 40% và 70%, gấp hai tới bốn lần hơn con số họ cố ý trích dẫn. [nguồn: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/china-eyes-its-next-prize-mekong>]

Và người ta vẫn có thể tự ru ngủ mà bảo rằng: tranh chấp nước “trên nguồn – dưới nguồn / upstream – downstream” bấy lâu vẫn là chuyện bình thường, ngay cả giữa các địa phương trong cùng một quốc gia.

Có cần nhắc với họ không là năm 2016, nguyên Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng của Việt Nam đã phải lên tiếng cầu cứu xin Trung Quốc xả nước từ con đập Cảnh Hồng / Jinhong để cứu đại hạn nơi ĐBSCL lúc đó, và cuối cùng cũng không đạt hiệu quả nào!

Hình 4: Trên, Hạn hán khắc nghiệt nơi ĐBSCL năm 2016, khiến Thủ Tướng Nguyễn Tấn Dũng lúc đó phải lên tiếng cầu cứu Trung Quốc cho xả nước từ hồ chứa đập thủy điện Cảnh Hồng nhưng không đạt hiệu quả nào. Dưới: Cái bắt tay “hữu nghị” của Tập Cận Bình – lúc đó là Phó Chủ tịch TQ và TT Nguyễn Tấn Dũng tháng 12/2011. Nguồn ảnh trên: VNExpress ngày 3/11/2016.

SÔNG CỜ ĐỎ VỚI TRÁI TIM BIỂN HỒ VÀ ĐBSCL

Tuy dự án Sông Cờ Đỏ S4678 không được công bố chính thức nhưng chắc chắn sẽ gây ra sự quan tâm rộng rãi. Cao nguyên Tây Tạng vốn được coi là một vùng sinh thái trù phú nhưng cũng rất mong manh và dễ bị tổn thương.

Sông Cờ Đỏ chắc chắn làm giảm thêm nguồn nước của các con sông xuyên quốc gia – trong đó có sông Mekong.

Rõ ràng, Sông Cờ Đỏ sẽ đem lại cho Trung Quốc một thứ “siêu quyền lực” bá chủ về nguồn nước / hydro-hegemony trên toàn Châu Á, với “quyền sinh sát tắt mở vòi nước” theo ý mình – nhất là khi Bắc Kinh muốn cho các nước nhỏ “một bài học” – vẫn nói theo ngôn từ của Đặng Tiểu Bình.

Ngoài nước lớn là Ấn Độ, có đủ sức đối trọng với Trung Quốc, hầu như chưa có các quốc gia hạ nguồn nào khác chính thức lên tiếng – Riêng với Ủy Ban Mekong Việt Nam – 23 phố Hàng Tre Hà Nội, cách ĐBSCL hơn 1.600 km, thì vẫn là sự im lặng hay hoàn toàn bị động.

Vẫn với một khuôn mẫu hành xử bấy lâu, chưa bao giờ Bắc Kinh muốn chia sẻ thông tin / hay muốn thực lòng tham khảo với các quốc gia hạ nguồn về dự án Sông Cờ Đỏ S4679, chắc chắn sẽ có ảnh hưởng huỷ hoại lâu dài đối các dòng sông xuyên quốc gia này.

Theo ước tính của hai tác giả Genevieve Donnellon-May / Đại Học Singapore và Mark Wang / Đại học Melbourne, thì Bắc Kinh có khả năng dùng “vũ khí nước” như một đòn ngoại giao bắt 25% dân số thế giới làm con tin / holding hostage. Khác với những hồ chứa đập thủy điện, vừa giữ nước vừa xả nước, Sông Cờ Đỏ là một chiến lược đối dòng lấy nước – có nghĩa là 100% lượng nước này sẽ bị mất đi – không bao giờ được đền bù, đối với các quốc gia hạ nguồn. [1]

_ Tình trạng “đói lũ” ở ĐBSCL đã xảy ra thường xuyên hơn trong những năm gần đây. Lũ – mùa nước nổi xuống ĐBSCL, phụ thuộc chính vào lượng nước mưa từ thượng nguồn sông Mekong. Nếu mưa ít ở lưu vực trên / upper basin, kéo theo nạn thiếu nước trong hàng trăm các hồ chứa thủy điện, thì khi tới mùa mưa nước sẽ bị chặn lại trong các hồ chứa – thay vì lượng nước mưa ấy ồ ạt theo dòng sông xuôi chảy xuống hạ lưu. Hậu quả là sông Mekong sẽ thiếu nước, gây tình trạng hạn hán trên toàn hệ thống sông rạch.

_ Do đó sẽ rất ngây thơ để bảo rằng 16% lưu lượng nước từ Trung Quốc là không đáng kể, và cho rằng các hồ thủy điện không tiêu thụ nước. Nhưng khi các hồ thủy điện thiếu

nước, phải cần thời gian lâu để tích trữ lại lượng nước thiếu vào chuỗi các hồ chứa, những hồ chứa đập thủy điện đã “phá vỡ cả một chu kỳ điều hợp thiên nhiên kỳ diệu” của con sông Mekong. Không còn lũ cao / hay đỉnh lũ trong mùa mưa để con sông Tonle Sap có thể chảy ngược dòng vào Biển Hồ, tăng diện tích Biển Hồ lên gấp 5 lần (từ 2.700 km² mùa khô tới 16.000 km² mùa mưa). Biển Hồ được ví như một biển dự trữ nước ngọt thiên nhiên khổng lồ tiếp nước cho cả hai vùng châu thổ Tonle Sap / Cam Bốt và ĐBSCL / Việt Nam trong cả hai mùa mưa nắng.

_ Một con sông sinh thái / river ecosystem không đơn giản chỉ có nước mà phải là một dòng chảy bao gồm các sinh vật / biotic (như cây cỏ, rong tảo, sò ốc tôm cá), những vi sinh vật / microorganisms cùng với những vật thể phi sinh khác / abiotic (như cát sỏi phù sa), tất cả cùng tương tác với nhau như một cơ thể sống.

Tác hại của chuỗi đập thủy điện và nay với thêm Con Sông Cờ Đỏ không chỉ cướp nguồn nước mà còn huỷ hoại hệ sinh thái của con sông: chặn nguồn phù sa trong các hồ chứa – mà phù sa là yếu tố bấy lâu bồi đắp tạo dựng nên vùng đồng bằng châu thổ từ hàng bao ngàn năm. Nay cũng nguồn nước ấy khi xuống tới ĐBSCL do “bị đói phù sa”, đã dẫn tới một tiến trình đảo nghịch: thay vì bồi đắp, thì nay lại “ăn đất” gây sạt lở không chỉ các bờ sông mà cả suốt chiều dài 800km vùng ven biển.

_ Rồi còn phải kể tới nạn đất lún do lạm dụng khai thác tầng nước ngầm, cùng với ảnh hưởng của “biến đổi khí hậu” hâm nóng toàn cầu, nước biển dâng, với các hiện tượng El Niño và La Niña khiến các vùng châu thổ là dễ bị tổn thương nhất – trong đó có ĐBSCL, và tất cả đã làm đảo lộn mọi dự đoán về thời tiết thủy văn để có thể kịp thời đối phó!

TRUNG QUỐC VẮN LỐI HÀNH XỬ CÔN ĐỒ

Tháng 2 năm 1972, khi TT Nixon viếng thăm Bắc Kinh, bắt tay với Mao Trạch Đông dọn đường cho một Trung Quốc mở cửa; rồi tiếp theo đó với chính sách “Đổi Mới” của Đặng Tiểu Bình, Trung Quốc đã phát triển nhanh chóng vươn lên như một siêu cường, theo cái nghĩa “nước lớn bá quyền”, và chính Đặng Tiểu Bình đã từng giảng cho Việt Nam một bài học bằng trận chiến tranh đẫm máu nơi biên giới phía bắc (1979).

Và rồi như một chính sách nhất quán, Bắc Kinh đã có một lối hành xử rất côn đồ từ Biển Đông (với Hoàng Sa Trường Sa và với Đường Lưỡi Bò), vào tới đất liền chiếm đoạt nguồn nước, luôn luôn hăm dọa và bắt nạt các “tiểu quốc / nước bé”, bất chấp mọi trật tự và luật pháp quốc tế.

Bằng chứng là mới đây vào tháng 10/2021 Trung Quốc đã ngang nhiên từ chối ký một “hiệp ước chia sẻ nước / water sharing treaty” với các quốc gia hạ nguồn. [1]

Chia sẻ thông tin, chấp nhận đối thoại chân thành, điều mà các chuyên gia thủy học Trung Quốc có thể dễ dàng làm nhưng đối lại vẫn là sự vô cảm. Không đối thoại, không có tham khảo, trên mọi dự án lớn liên quan tới toàn vùng, cho dù Bắc Kinh biết rằng cách hành xử ấy sẽ tạo nên những mối quan hệ căng thẳng nhưng họ vẫn bất chấp. Với Trung Quốc ngày nay, chỉ có một tiếng nói của sức mạnh. Cuộc đấu tranh để sinh tồn có thể dẫn tới cuộc chiến tranh vì nước ngay trong thế kỷ 21 này.

NGÔ THẾ VINH

Mekong Delta 1995 – 2022

THAM KHẢO:

1/ What's Behind China's Latest Mega Hydro-Engineering Project. Genevieve Donnellon-May, Mark Wang. The Diplomat Oct 07, 2021.

– Red Flag River and China Downstream Neighbors. Genevieve Donnellon-May, Mark Wang. The Diplomat Oct 23, 2021.

2/ Đồng Bằng Sông Cửu Long và Những Bước Phát Triển Tự Huỷ Hoại. Ngô Thế Vinh. Việt Ecology Foundation May 01, 2018: vietecology.org/article/article/299

3/ Mùa Xuân Tây Tạng và Câu Chuyện Những Dòng Sông. Ngô Thế Vinh. Việt Ecology Foundation. Jan 20, 2017: vietecology.org/article/article/197

4/ Thoi Thóp Trái Tim Biển Hồ, Miền Tây Đau Thắt Ngực. Ngô Thế Vinh. Việt Ecology Foundation. Nov 7, 2015: vietecology.org/article/article/122

Mekong-cuulong.blogspot.com

Đọc thêm:

Đàng sau Sông Cờ Đỏ, dự án chuyển nước lớn nhất lịch sử Trung Quốc

Oct 13, 2021

Lược dịch: Vietecology.org

Sông Cờ Đỏ là một dự án mở rộng mạng lưới nguồn nước sinh hoạt của Trung Quốc.

Tác giả Genevieve Donnellon-May và Mark Wang

Nguồn: <https://thediplomat.com/search/?gcse=Mark%20Wang%20>

07 Tháng mười, 2021

Viet Ecology Foundation giới thiệu và chuyển dịch: Đã từ lâu Trung Quốc khai thác thủy điện cắt giảm phù sa và đảo lộn thủy trình tác động đến sinh kế các dân tộc hạ lưu phía Nam. Trung Quốc đang làm một dòng sông lớn kết nối lại để chuyển nước từ các sông cao nguyên Tây Tạng về hướng Bắc củng cố an ninh nguồn nước cho riêng họ. Dự án này có tên Sông Cờ Đỏ, dài 6100 km, với dự án này Trung Quốc hàng năm sẽ dành lấy 60 tỉ mét khối nước. Trên 120 triệu dân cư sống chung lưu vực với họ ở các nước khác sẽ mất đi nguồn nước này. Không tham khảo và không thông báo Trung Quốc với 1,4 tỉ người đã đơn phương khai mào một trận chiến sinh tồn lục địa với 1,6 tỉ người dân tộc lân bang gieo thảm họa môi sinh cho họ tại Châu Á.

Trong những tháng gần đây, [Đề xuất dự án chuyển hướng nước Sông Cờ Đỏ](#) của Trung Quốc (Sông Cờ Đỏ), một đề xuất chuyển hướng nước liên lưu vực mới đáng kinh ngạc, đã thu hút được nhiều sự chú ý trên phương tiện truyền thông xã hội ở Trung Quốc và cả ở các nước hạ lưu, [đặc biệt là ở Ấn Độ](#). Được đặt theo tên của kênh cờ Đỏ nổi [tiếng](#), đề xuất này nhằm mục đích chuyển 60 tỷ mét khối nước hàng năm từ các con sông lớn của cao nguyên Thanh Hải-Tây Tạng mong manh về mặt sinh thái, bao gồm ba con sông xuyên quốc gia (Mekong, Salween và Brahmaputra), đến Tân Cương khô cằn và các khu vực khác ở phía tây bắc Trung Quốc. Các bài đăng trên phương tiện truyền thông xã hội Trung Quốc đã miêu tả Sông Cờ Đỏ giống như một món quà từ các vị thần cho vùng tây bắc / miền bắc Trung Quốc khát nước, và là một ví dụ khác về sức mạnh kỹ thuật phi thường của Trung Quốc. Ngược lại, truyền thông Ấn Độ coi đây là mối đe dọa an ninh nguồn [nước](#).

Dự án đã được phát hành bán chính thức vào tháng 11 năm 2017 [bởi Nhóm nghiên cứu S4679](#), gồm các học giả, giáo sư và học giả trẻ. Được dẫn dắt bởi giáo sư Wang Hao của Đại học Thanh Hoa, họ đã tổ chức một số hội thảo và diễn đàn về Sông Cờ Đỏ. Các hoạt động của họ đã được báo cáo bởi các phương tiện truyền thông thuộc sở hữu của chính phủ Trung Quốc. Là một học giả của Học viện Kỹ thuật Trung Quốc, Giáo sư Wang Hao cũng là kỹ sư trưởng của Viện Nghiên cứu Tài nguyên nước và Thủy điện Trung Quốc và chủ tịch Nhóm chuyên gia về đối thoại về "Vấn đề Sông Cờ Đỏ". Ông là thành viên nòng cốt của Ủy ban Cố vấn của Bộ Tài nguyên nước Trung Quốc.

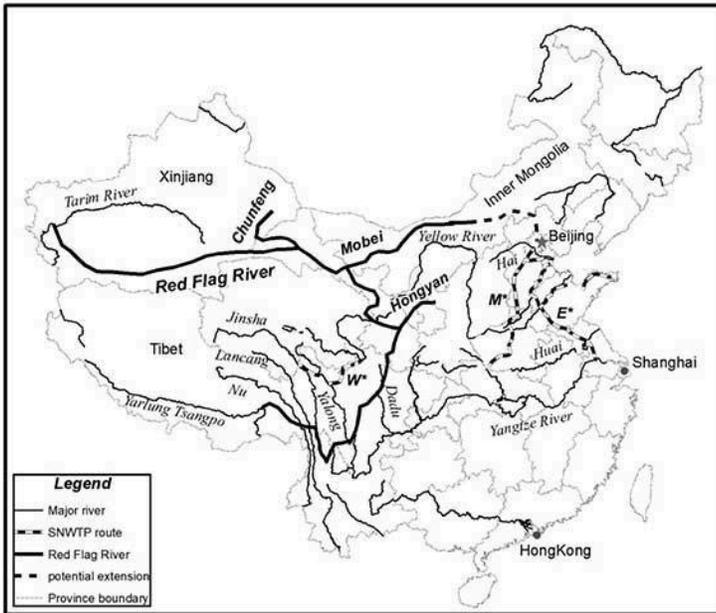
Tuy nhiên, dự án có những lời chỉ trích. Một số nhà khoa học Trung Quốc, như [Zhang Hongquan](#), đặt câu hỏi về chi phí khổng lồ của dự án và làm tăng khả năng mất nước sinh hoạt khổng lồ. Yang Qinye của Viện Khoa học Địa lý chỉ ra rằng Sông Cờ Đỏ đặt ra "những thách thức nghiêm trọng" đối với nhiều lĩnh vực - địa chất, công nghệ, sinh thái, kinh tế và xã hội ở cả vùng cho nước và tiếp nhận nước. Tương tự, [Yang và các đồng tác giả](#) nhấn mạnh thêm tác động tiêu cực của Sông Cờ Đỏ đối với sự cân bằng sinh thái và cân bằng nước trong Trung Quốc, điều này có thể sẽ dẫn đến những thay đổi đối với hệ sinh thái, chẳng hạn như mất môi trường sống. Tuy nhiên, không có công trình quan trọng nào trong số này cung cấp bằng chứng cụ thể để tranh luận về trường hợp của họ, cũng như họ không đưa ra đánh giá toàn diện về Sông Cờ Đỏ.

Nếu được xây dựng, Sông Cờ Đỏ sẽ là dự án chuyển hướng nước liên lưu vực lớn nhất, dài nhất và đắt nhất trên thế giới. Cho đến nay, sự chú ý đã được dành cho đề xuất này từ góc độ kỹ thuật và lợi ích của đất nông nghiệp và ốc đảo được đề xuất, có thể là một giải pháp một phần cho [những lo ngại về mất an ninh lương thực](#) của Trung Quốc. Rất ít ai chú ý đến một bức tranh lớn hơn nhiều: làm thế nào đề xuất này củng cố hệ thống lưới an ninh nước của Trung Quốc, có thể giúp giải quyết chất lượng [nước](#) quốc gia của

Trung Quốc, [số lượng](#) và các vấn đề phân phối không [đồng đều](#). Bài báo này thảo luận về cách Sông Cờ Đỏ sẽ mở rộng hệ thống lưới điện nước của Trung Quốc và có khả năng cung cấp "an ninh kép" cho khu vực đồng bằng Bắc Trung Quốc.

Các học giả cho rằng Sông Cờ Đỏ là một hệ thống chuyển hướng nước dòng trọng lực dài [6.180 km](#) nhằm tìm cách ["chuyển hướng nước từ Tây Tạng để biến Tân Cương thành California"](#). Điều này có thể đạt được bằng cách sử dụng kênh chính để chuyển nước đến miền nam Tân Cương, tất cả các cách đến Kashi (xem Hình 1), đồng thời theo sông Chunfeng để chuyển một lượng nước khổng lồ [vào lưu vực Turpan và phía bắc Tân Cương](#).

Nếu được xây dựng, nước tưới từ Sông Cờ Đỏ sẽ có sẵn cho Tân Cương và các tỉnh tây bắc khô cằn khác, bao gồm Cam Túc và Ninh Hạ. Tây Bắc Trung Quốc là khu vực khát nước duy nhất không được hưởng lợi từ việc xây [dựng các dự án kỹ thuật thủy điện lớn](#) trong nước của Trung Quốc, nhưng đây cũng là nơi năng suất nông nghiệp lớn nhất của đất [nước](#) nếu có nước. Lượng nước sẽ được chuyển đến tây bắc Trung Quốc nhiều hơn lượng nước xả hàng năm của sông Hoàng [Hà](#). Nước này dự kiến sẽ tạo ra [13,3 triệu ha đất canh tác ở Tân Cương và một ốc đảo rộng 150.000 km² ở tây bắc Trung Quốc](#).

Biểu đồ 1: Vị trí đề xuất Sông Cờ Đỏ và các con sông có liên quan và các tuyến đường dự án chuyển nước Nam-Bắc ở Trung Quốc. Minh họa của tác giả.

Ngoài mục đích đã nêu là tạo ra một hệ thống cấp nước liên lưu vực khác, chúng tôi tin rằng Sông Cờ Đỏ sẽ có thể củng cố an ninh nước ở miền bắc Trung Quốc. Việc hoàn thành Dự án chuyển nước Nam-Bắc (South-North Water Transfer Project, NSNWTP) tạo ra một hệ thống lưới nước để đảm bảo cung cấp nước cho Bắc Kinh và các thành phố lớn khác ở đồng bằng Bắc Trung Quốc - cái gọi là "sanzhong siheng" (三纵四横". Ba Dọc Bốn Ngang Sanzhong" đề cập đến ba tuyến đường của SNWTP (các tuyến [trung](#) và [đông](#) đã được hoàn thành và tuyến đường phía tây đang trong giai đoạn lập kế hoạch); "siheng" đề cập đến bốn con sông chảy về phía đông (sông Hải Hà, sông Hoàng Hà, sông Hoài Hà và sông Dương Tử). Một khi [tuyến đường phía tây của dự án SNWTP](#) được xây dựng, 17 tỷ mét khối nước sẽ được chuyển từ thượng nguồn Sông Dương Tử đến thượng nguồn sông Hoàng Hà ở cao nguyên Thanh [Hải-Tây Tạng](#). Tuyến

đường này có thể sẽ làm giảm bớt [căng thẳng về nước của sông Hoàng Hà](#), bao gồm cả việc cạn kiệt vùng hạ lưu của sông.

Sông Cờ Đỏ cũng có khả năng chuyển một lượng nước khổng lồ đến phía bắc Trung Quốc thông qua hai nhánh chính của nó: sông Hongyan dẫn đến Diên An ở tỉnh Bắc Thiểm Tây và sông Mobei chảy vào Nội Mông và Bắc Kinh (xem Hình 1). Điều này sẽ củng cố nguồn cung cấp tài nguyên nước cho [đồng bằng Bắc Trung Quốc thông qua chi nhánh Mobei; Đồng bằng Guangzhong và đồng bằng Thành Đô](#) (lưu vực Tứ Xuyên) thông qua chi nhánh Hongyan, tạo thành một mạng lưới an ninh nước lớn.

Tại sao Bắc Kinh và Bắc Trung Quốc cần "bảo vệ gấp đôi" hệ thống an ninh nguồn nước? Trong nhiều năm, Trung Quốc đã phải vật lộn để tìm giải pháp cho [chất lượng nước](#), [số lượng](#) và vấn đề phân phối không [đồng đều](#). Giải pháp của chính quyền trung ương Trung Quốc - xây dựng các dự án kỹ thuật thủy điện [khổng lồ](#) - không chỉ định hình lại đáng kể các mô hình phân phối nước ở Trung Quốc mà còn giảm căng thẳng khan hiếm nước ở các khu vực tiếp nhận nước, khiến miền bắc Trung Quốc phụ thuộc nhiều vào dự án [SNWTP](#). Ví dụ, SNWTP [cung cấp hơn 70% nguồn cung cấp nước của Bắc Kinh](#). Tăng gấp đôi nguồn cung cấp nước và bảo vệ an ninh nước là một động thái chiến lược cho khu vực công nghiệp hóa và đô thị hóa nhanh chóng này - đồng bằng Bắc Trung Quốc.

Trong vài thập kỷ qua, nhiều dự án kỹ thuật thủy điện đã được xây dựng ở tất cả các khu vực của Trung Quốc với một ngoại lệ: tây bắc. Nếu được xây dựng, Sông Cờ Đỏ sẽ là một dự án thủy điện lớn khác ở Trung Quốc, nhưng là dự án đầu tiên ở tây bắc Trung Quốc. Bài báo này cung cấp một bức tranh lớn - dự án này không chỉ tạo ra một hệ thống cấp nước mới cho tây bắc Trung Quốc mà còn kết nối với hệ thống lưới nước hiện có để "bảo đảm kép" về mặt chiến lược nguồn cung cấp nước cho Bắc Kinh và

miền bắc Trung Quốc. Là một hệ thống cấp nước mới và độc lập cho tây bắc Trung Quốc, đề xuất Sông Cờ Đỏ là lấp đầy khoảng trống nguồn cung.

TÁC GIẢ

Genevieve Donnellon-May

Genevieve Donnellon-May là trợ lý nghiên cứu của Viện Chính sách Nước (IWP) tại Đại học Quốc gia Singapore. Lợi ích nghiên cứu của cô bao gồm Trung Quốc, Châu Phi và mối quan hệ giữa thực phẩm và năng lượng-nước.

Mark Wang

Mark Wang là một nhà địa lý học của con người chuyên về các vấn đề phát triển và môi trường ở Trung Quốc. Ông là giáo sư tại Trường Địa lý, Khoa học Trái đất và Khí quyển và cũng là giám đốc Của Trung tâm Nghiên cứu Trung Quốc đương đại tại Đại học Melbour.